

Overvågning af bæver i Danmark 2011

Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 3. juli 2012

Jørn Pagh Berthelsen

Institut for Bioscience

Rekvirent:
Naturstyrelsen
Antal sider: 7

Redaktion:
Tommy Asferg
Faglig kommentering:
Thomas Kjær Christensen
Kvalitetssikring, centret:
Poul Nordemann Jensen

AARHUS
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Tel.: +45 8715 0000
E-mail: dce@au.dk
<http://dmu.au.dk>

Indhold

1.	Indledning	3
2.	Optælling af bævere i Vestjylland og Nordsjælland	3
3.	Bestandsstørrelse og udbredelse i Vestjylland	3
4.	Bestandsstørrelse og udbredelse i Nordsjælland	6
5.	Perspektivering omkring fremtidig optælling af bævere	7
6.	Reference	7

1. Indledning

I dette notat orienteres om begivenheder og resultater fra bæverovervågningen i Danmark i 2011. Der er sammenfattet en oversigt over bævernes spredning til nye vandløbssystemer ved kortlægning af de nyeste territorier og aktive bosteder. Endvidere estimeres bestandstilgangen på grundlag af resultater fra bævertællinger i foråret 2012 i Vestjylland og Nordsjælland og bestandsafgangen ved dødfundne bævere. Bæverovervågningen i Danmark varetages af Institut for Bioscience, Aarhus Universitet i samarbejde med Naturstyrelsen (NST) i Vestjylland og i Nordsjælland. Bæverne trives i Danmark og bestanden er konstant stigende i Vestjylland. I Nordsjælland omkring Arresø er bævere fra Elben i Tyskland blevet udsat i flere omgange. Den sidste af de tre planlagte udsætninger fandt sted i november 2011. NST har særlig fokus på bæver i formidlingen af naturoplevelser i Vestjylland og omkring Arresø i Nordsjælland.

2. Optælling af bævere i Vestjylland og Nordsjælland

Bæverbestandene ved Arresø i Nordsjælland og i Vestjylland optælles hvert forår i april ved hjælp af et stort antal frivillige observatører, som følger en standardiseret metode for observation fra fastlagte observationspunkter. Ved tællingen tilvejebringes en bestandsestimering, som for hvert bosted medregner antallet af reelt sete bæverunger. Estimatet for voksne bævere er ikke korrigeret for den naturlige dødelighed, men for dødfundne og trafikdræbte individer. Det er ikke i praksis muligt at optælle alle unger eller voksne i felten. Dette kunne medføre en evt. ændring af optællingsmetodikken (se afsluttende afsnit). Efter tællingen mødes observatørerne til en kort sammenkomst, hvor der evalueres på resultaterne af bæverobservationerne. Ved samme lejlighed beretter observatørerne i plenum om de øvrige observationer af fugle og pattedyr, der er noteret under bævertællingen. Ud over vandfuglearter blev der set fiskehejre, isfugl, bjergvipstjert, fiskeørn m.fl. og pattedyrarter som mink, ilder og lækat samt odder, mårhund, ræv m.fl.

3. Bestandsstørrelse og udbredelse i Vestjylland

Bæverudsætningen i Vestjylland har ud fra målsætningen i udsætningsplanen været en succes. Bestands størrelse blev i foråret i 2012 opgjort til 165 individer. Bæverne findes nu i vandløb ved Venø Bugt i Limfjorden til Husby Sø mod sydvest og åerne Hellegård Å, Fåre Mølleå, Flynder Å, Damhus Å, Idom Å, Lilleåen, Vegen Å samt Tvis Å mod syd i Storå-systemet (Figur 1). Afstanden i luftlinje mellem det vestligste og østligste territorium er ca. 40 km, og afstanden mellem det nordligste og sydligste territorium er ca. 30 km. I takt med at udbredelsesområdet nu dækker adskillige større åer- og vandløbssystemer i Vestjylland, øges også sandsynligheden for, at der kan være bæverforekomst i vandløb og søer, som ikke er registreret. I samtlige registrerede områder med bæveraktivitet er bestanden optalt og udbredelsen er blevet kortlagt.

Ved forårsoptællingen i Vestjylland medio april 2011 blev der i alt optalt 15 unger født i 2011 (Tabel 1). I løbet af 2011 blev der registreret 6 døde bævere. Bestands størrelse kan herefter opgøres til 156 fratrukket 6 døde og tillæg af 15 unger, i alt 165 individer.

Figur 1. Vandløbsstrækninger og søer i Vestjylland med bæveraktivitet i 2011 (Kort: Lars Haugaard).

Tabel 1. Bestandsstørrelse og aldersfordeling gennem de første elleve år efter genudsætning på Klosterheden.

Bævere	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Voksne dyr > 2 år	10	16	18	24	33	42	51	61	75	88	101	114	129
Ungdyr 1-2 år	6	2	6	10	11	9	11	15	13	16	17	21	21
Unger < 1 år	2	6	11	12	9	11	15	14	16	17	21	21	15
I alt	18	24	34	45	53	62	77	89	104	121	139	156	165

I 2011 blev der i Vestjylland registreret i alt 36 territorier med stedfaste bævere, 58 bæverboer samt et stort antal bæverdæmninger. Forekomsten af dæmninger synes mest udtalt i de mindre vandløb. Her ændres hydrologien af dæmningernes temporære opstemninger, hvilket medfører en vedvarende og meget synlig dynamik i mindre vandløb. I 2011 blev der for første gang konstateret aktivitet i Lilleåen, men ellers var bæverens udbredelsesmønster stort set det samme som de foregående år, dog med forskydninger af kerneområder i nogle af de eksisterende territorier.

Trafikken er måske den hyppigste dødsårsag

I 2011 blev 6 bævere trafikdræbt i Vestjylland. I de seneste år har der været en række tilfælde, hvor bævere er påkørt på landeveje i forbindelse med vandløbsunderføringer. Adfærdsmønsteret hos bæver kan tilsyneladende sammenlignes med terrestriske arter som fx hare, ræv, grævling og rådyr, der har særlige foretrukne passagesteder langs landeveje. Bæveren lever akvatisk og rekognoscerer jævnligt efter føde i vandløbssystemer langt væk fra bostedet. På længere fourageringsture må bævere nødvendigvis også passere veje, og tilsyneladende foretrækker de ofte at passere over land, hvilket gør dem særlig udsat for trafikken. Naturstyrelsen har forsøgsvis opsat trådhegn ved nogle vejunderføringer, men det er uvist, hvor effektivt det modvirker bæverens risikable færden over landevejen.

Naturvejledning og formidling vedrørende bæver

Selvom bæverne i Vestjylland har spredt sig til et stor opland, er det fortsat især bostederne på Klosterheden, der har stor publikumssøgning (Figur 2), idet der findes gode offentlige veje og stier, som giver unikke adgangsforhold til bæverlokaliteter hele året, og mange skovgæster kan besøge bostederne på egen hånd. En anden årsag til det store publikum på Klosterheden kan være, at der i såvel Flynder Å- som Drideåsystemet nu findes adskillige bosteder, som har opnået en 'gunstig alder', dvs. naturforholdene og hydrologien har været påvirket gennem en årrække, og store arealer ses derfor nu forandret til nye spektakulære vådområder. For at imødekomme interessen fra publikum arrangerer NST Vestjylland oplevelsesture til bæverområder. I 2011 afvikledes i alt 281 ture med guidning og naturvejledning. Heraf var der 61 ture med NST's Naturbus og 69 ture med særlig fokus på bæverforvaltning. I alt ca. 3.700 skovgæster besøgte Klosterheden, hvilket var en stigning i forhold til de tidligere år.

Figur 2. Guidede ture med naturvejleder er populære.

I september 2011 besøgte en delegation fra 'Scottish Wildlife Trust' Danmark for at indsamle faglig information om bæverforvaltning og erfaringer vedrørende reintroduktion af bæver. I Skotland besluttede man, som et af de sidste europæiske lande, at reintroducere bæver og foretog første genudsætning i maj 2009. Der blev udsat i alt 16 bævere i Skotland, hvoraf to par har ynglet i to sæsoner, og der er fundet tre døde bævere.

Bæveraktivitet kan lokalt påvirke vandafstrømningen

På baggrund af henvendelser fra flere lodsejere i Vestjylland har det vist sig, at nogle lokale forekomster med aktivitet af bæver kan medføre uønskede hydrologiske påvirkninger af lavtliggende landbrugsarealer, enge og græsningsarealer samt andre støtteberettigede arealer (EU-tilskud), hvilket principielt kan udløse økonomiske sanktioner ved nedslag i arealstøtten eller bevirke, at arealer må udtages af drift. Hidtil har NST benyttet en metode med indsætning af gennemstrømningsrør i problematiske dæmninger, hvilket har vist sig effektivt til afværgelse af vandstuvning. Henvendelser om lokal fældning og gnav på træer, buske eller beplantninger varetages også af

personalet fra NST Vestjylland, som fører tilsyn og rådgiver berørte lodsejere omkring forvaltning og afværgelse af aktuelle problemer.

4. Bestandsstørrelse og udbredelse i Nordsjælland

NST Nordsjælland har udsat i alt 23 bævere i vandløb omkring Arresø i Nordsjælland: 5 dyr i 2009, 10 i 2010 og 8 i 2011 (Tabel 2, Figur 3). Formålet er i lighed med udsætningen i Vestjylland ønsket om at få genindført en nøgleart, der tidligere har levet i Danmark, og som skaber leveduligheder for en række andre levende organismer. Medio april 2012 organiserede NST Nordsjælland en bævertælling, hvor ca. 40 frivillige personer deltog. Der blev ikke observeret unger. Bæverne benytter ikke længere de kunstige bæverboer, hvor de blev sat ud, men har valgt nye bosteder. I alt 4 nye bæverboer er lokaliseret, og det må antages, at de hver bebos af en bæverfamilie. Flere boer kan dog være overset. Ved tællingen blev der observeret fra 40 forskellige afmærkede poster og talt i alt 17 bævere, hvoraf dog nogle var gengangere. Antallet af individer vurderes at være på i alt 13 forskellige bævere. Der blev ikke observeret unger i 2011, og der er ikke rapporteret om fund af døde bævere. Bestandens størrelse ultimo 2011 skønnes at være på mindst 22 bævere.

Tabel 2. Oversigt over udsatte bævere i Arresø-området i Nordsjælland i perioden 2009-2011. En bæver blev fundet trafikdræbt i efteråret 2010 på Helsingørmotorvejen ved Hessemose Å.

Udsætningslokaliteter i Nordsjælland	År	Antal bævere
1. Holløse Bredning	2009	5: 1 voksen hun, 3 unger, 1 ½ års ungdyr
	2010	1: 1 1½ års ungdyr
2. Nørremose ved Arresø	2010	2: 2 voksne (par)
3. Alsønderup Engsø	2010	3: 2 voksne (par), 1 unge
	2011	2: 2 voksne (par)
4. Arresø ved Vinderød Vig	2010	1: 1½ års ungdyr
	2011	5: 2 voksne (par), 3 unger
5. Pøleå	2010	3: 1 voksen hun, 2 unger
	2011	1: 1 voksen han
Antal udsatte bævere i Arresø-oplandet	2009-2011	I alt 23 individer

Figur 3. Vandløbsstrækninger og søer i Nordsjælland med bæveraktivitet 2009-2011. Gule prikker viser udsætningsstederne, numrene henviser til Tabel 2 (Kort: Lars Haugaard).

5. Perspektivering omkring fremtidig optælling af bævere

Den hidtidige opgørelse af den jyske bæverbestands størrelse synes umiddelbart overestimeret, og formentlig i stigende grad igennem den samlede periode (Vissing m.fl. 2012). Ved opgørelsen af den jyske bæverbestand fremover kan det være mere korrekt at opgøre den i antal kolonier, da vanskeligt estimerede faktorer som fx dødelighed i så fald ikke har indflydelse på den endelige opgørelse. Da der kun er en reproducerende hun pr. koloni, vil en opgørelse i antal kolonier samtidig give et estimat over den reproduktionsduelige bestand. Derved bliver det lettere at vurdere, om antallet af observerede unger i et givent år er højt eller lavt sammenholdt med antal potentielt reproducerende hunner. Dette vil ofte være et relevant mål for bestandens sundhedstilstand, herunder habitatkvalitet – totalt eller lokalt. Det bør derfor overvejes, hvordan den tidligere anvendte optællingsmetode kan suppleres eller måske helt erstattes med metoden der opgør bestanden i antal aktive bæverboer med et gennemsnitligt antal observerede unger.

6. Reference

Vissing MS, Rasmussen NK, Fehrman S & Sunde P (2012). Bæverens (*Castor fiber*) bestandsudvikling og spredning de første 11 år efter genudsætningen på Klosterheden. – Flora & Fauna 118 (1): 15-24.